

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om arbetshälsoinstitutets verksamhet och finansiering

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om arbetshälsoinstitutets verksamhet och finansiering ändras så att bestämmelserna om finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården träder i kraft och gäller tills vidare. De nuvarande temporära bestämmelserna om finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården upphör att gälla vid utgången av 2019. Bestämmelserna har varit i kraft som temporära bestämmelser sedan 2005.

Syftet är att säkerställa att utbildningen av specialister inom företagshälsovården är kontinuerlig, håller god kvalitet och är tillräckligt omfattande. Därför ska understöd av statsmedel beviljas för de kostnader som utbildningen av läkare som specialiserar sig inom företagshälsovården medför för Arbetshälsoinstitutet. Enligt förslaget ska Arbetshälsoinstitutet svara för att betala ut ersättning för utbildningen av specialister inom företagshälsovården till de universitet och sådana av ett universitet godkända privata hälsovårdsproducenter och arbetsgivares företagshälsovårdscentraler som utbildar specialisterna. Dessutom kan Arbetshälsoinstitutet fortsättningsvis använda understödet för kostnader för den utbildning av specialister inom företagshälsovården som institutet ger. Social- och hälsovårdsministeriet ska enligt förslaget fortfarande ha rätt att granska Arbetshälsoinstitutet och ersättningstagarnas verksamhet för att kontrollera ersättningarnas riktighet och Arbetshälsoinstitutet ska ha rätt att granska ersättningstagarnas verksamhet för att kontrollera ersättningarnas riktighet.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för år 2020 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2020.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	3
1 NULÄGE	3
1.1 Allmänt	3
1.2 Lagstiftning	4
1.3 Bedömning av nuläget	5
2 MÅLSÄTTNING OCH FÖRESLAGNA ÄNDRINGAR	9
3 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	10
4 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	10
5 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER	11
DETALJMOTIVERING	12
1 LAGFÖRSLAG	12
2 NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	13
3 IKRAFTTRÄDANDE	14
LAGFÖRSLAG	15
Lag om ändring av lagen om arbetshälsoinstitutets verksamhet och finansiering ..	15

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge

1.1 Allmänt

Ett centralt tema i statsrådets principbeslut Hälsa i arbete 2025 – arbetsförmåga och hälsa genom samarbete (Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2017:1) är samarbetet i anslutning till stödandet av arbets- och funktionsförmågan och i fråga om främjandet av hälsan för både dem som arbetar och dem som är arbetslösa. Målsättningen för samarbetet mellan företagshälsovårdsenheterna och arbetsplatserna är att människorna ska fortsätta i arbetslivet längre och förbli friskare än tidigare. Företagshälsovården har en betydande roll i denna uppgift. Det måste finnas utbildad och yrkesskicklig personal inom företagshälsovården. Utöver de resurser som finns vid fem av universiteten och Arbetshälsoinstitutet behövs det utbildning, som sker inom hälso- och sjukvårdens servicesystem. En betydande andel av utbildningen av specialister inom företagshälsovården genomförs inom den hälso- och sjukvård som tillhandahålls av privata serviceproducenter.

De nuvarande temporära bestämmelserna om finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården i lagen om arbetshälsoinstitutets verksamhet och finansiering (159/1978) gäller till utgången av år 2019. Bestämmelserna har varit temporära sedan 2005. I motiveringen till de temporära paragraferna om finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården som gäller för närvarande (RP 122/2017 rd) konstaterades det att bestämmelserna togs in för viss tid om två år i enlighet med tidtabellen för reformen för landskapen och ordnandet av social- och hälsovården. Under den tiden var målet att utreda ett förenhetligande av finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården och finansieringen av utbildningen av andra specialistläkare och specialisttandläkare i samband med den pågående reformen av finansieringen och systemet i anslutning till utbildningen av specialistläkare. Juha Sipiläs regerings reform för landskapen och ordnandet av social- och hälsovården var avsedd att träda i kraft den 1 januari 2021. I samband med reformen var avsikten att möjliggöra att utbildningsersättningsystemet i större omfattning skulle täcka utbildningar på universitetsnivå för yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården inklusive exempelvis utbildningen av specialister inom företagshälsovård. Beredningen av reformen avslutades dock efter att Juha Sipiläs regering avgick i mars 2019.

Social- och hälsovårdsministeriet har svarat för den riksomfattande styrningen av specialistläkarutbildningen och specialisttandläkarutbildningen från och med den 1 februari 2015 då styrningsansvaret överfördes från undervisnings- och kulturministeriet till social- och hälsovårdsministeriet. För den riksomfattande samordningen och den strategiska styrningen svarar en samordningssektion i anslutning till delegationen för yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården med representanter från alla centrala intressentgrupper inom specialistläkar- och specialisttandläkarutbildning. I det åtgärdsprogram för specialistläkar- och specialisttandläkarutbildningen för åren 2017–2019 (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2016:62) som beretts av samordningssektionen har en målsättning fastställts som innebär ett förenhetligande av finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården med finansieringen av den övriga specialistläkar- och specialisttandläkarutbildningen. Denna målsättning har dock tills vidare inte uppnåtts. Beredningsarbetet i anslutning till finansieringskanalernas eventuella förenhetligande är avsett att fortsätta i framtiden.

I fortsättningen finns det precis som nu ett behov av utbildning av specialister inom företagshälsovård och av ett liknande utbildningssystem som i nuläget som skapas och upprätthålls med hjälp av särskild finansiering. Med stöd av den särskilda finansieringen har man i vårt land kunnat utbilda specialister inom företagshälsovården. Förebyggandet av långa sjukfrån-

varoperioder och arbetsförmåga, stödjandet av partiellt arbetsföra arbetstagare, förhindrandet av förtidspensioneringar, stödjandet av äldre arbetstagare när åldern för ålderspensionen stiger och stödet för att orka arbeta till dem i arbetslivet och de arbetslösa förutsätter att utbildningen av specialister inom företagshälsovården fortsätter och utvecklas. För att uppnå de ovan nämnda målsättningarna är kunnandet inom arbetshälsovården ytterst viktigt. Finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården, vilken visar upp goda resultat, bör fortsätta enligt samma modell tills dess att det eventuella förenhetligandet av finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården och finansieringen av den övriga specialistläkar- och specialisttandläkarutbildningen klarnar.

1.2 Lagstiftning

Ersättning av kostnader för specialistläkar- och specialisttandläkarutbildningen

Finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården ordnas för närvarande i huvudsak på ett annat sätt än övrig specialistläkar- och specialisttandläkarutbildning. Enligt hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) ersätts samkommunerna för sjukvårdsdistrikten, kommunernas och samkommunernas hälsovårdscentraler och universiteten med statsmedel för de kostnader som orsakas av utbildningen av läkare eller tandläkare samt de verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården som anges i förordningen om serviceproducenter som är berättigade till ersättning för kostnader för läkar- och tandläkarutbildning samt finansiering för hälsovetenskaplig forskning på universitetsnivå (1125/2013). Denna ersättning kan inte betalas till de privata hälsovårdsproducenter som deltar i utbildningen av specialister inom företagshälsovården och inte heller till Arbetshälsoinstitutet. Som det redan konstaterades ovan, är en betydande del av de serviceproducenter som deltar i utbildningen av specialister inom företagshälsovården privata aktörer.

Lagen om arbetshälsoinstitutets verksamhet och finansiering ändrades temporärt 2004 och igen 2009, 2013 och 2017. Under de år som nämns ovan har lagen ändrats så att det temporärt har fogats paragrafer till lagen om finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården. Från och med år 2005 har man genom temporärt gällande bestämmelser om finansieringen skapat och upprätthållit ett system med stöd av vilket understöd av statsmedel beviljas till Arbetshälsoinstitutet för de kostnader som orsakas av utbildningen av läkare som specialiserar sig på företagshälsovård.

Arbetshälsoinstitutet svarar för betalningen av ersättningen för utbildningen av specialister inom företagshälsovården till sådana av ett universitet godkända privata hälsovårdsproducenter och arbetsgivares företagshälsovårdscentraler som utbildar specialisterna. De serviceproducenter som av universitet har godkänts för utbildning av specialister i företagshälsovård kan utöver hälsovårdscentralerna vara sådana serviceproducenter som avses i lagen om privat hälso- och sjukvård (152/1990) och sådana serviceproducenter som avses i 7 § 1 mom. 2 punkten i lagen om företagshälsovård (1383/2001), dvs. arbetsgivarnas egna eller gemensamma företagshälsovårdscentraler. Dessutom kan Arbetshälsoinstitutet använda understödet för kostnader för den utbildning av specialister inom företagshälsovården som institutet ger.

Lagstiftning om arbetshälsovården och specialister inom arbetshälsovården

Enligt 4 § i lagen om företagshälsovård är arbetsgivare skyldiga att ordna företagshälsovårdstjänster för arbetstagarna. Arbetsgivaren kan skaffa de tjänster som behövs från en hälsovårdscentral eller en annan verksamhetsenhet eller person som har rätt att producera företagshälsovårdstjänster. Alternativt får arbetsgivaren ordna tjänsterna själv eller tillsammans med en annan arbetsgivare.

Enligt statsrådets förordning om principerna för god företagshälsovårdspraxis, företagshälsovårdens innehåll samt den utbildning som krävs av yrkesutbildade personer och sakkunniga (708/2013) ska en heltidsanställd legitimerad läkare inom företagshälsovården vara specialist inom företagshälsovården. Som heltidsanställd anses den som per vecka arbetar i genomsnitt 20 timmar eller mera i uppgifter inom företagshälsovården.

I 12 § i lagen om företagshälsovård och i statsrådets förordning om principerna för god företagshälsovårdspraxis, företagshälsovårdens innehåll samt den utbildning som krävs av yrkesutbildade personer och sakkunniga föreskrivs det om företagshälsovårdens innehåll och de uppgifter som hör till företagshälsovården. Företagshälsovården har en central betydelse för kartläggningen av de psykiska och fysiska riskerna på arbetsplatserna samt för utvecklingen av arbetarskyddet och arbetshälsan. Företagshälsovården har en nyckelställning i strävandena efter att bevara den arbetsföra befolkningens hälsa och arbetsförmåga och inverka på att befolkningens yrkeskarriär förlängs. Enligt lagen om företagshälsovård och sjukförsäkringslagen (1227/2004) hör det till företagshälsovårdens uppgifter att bedöma en arbetstagares återstående arbetsförmåga och att utreda arbetstagarens möjligheter att fortsätta i arbetet. Utbildning och mångsidig arbetserfarenhet och kännedom om olika sektorer och de hälsorisker de innebär är viktiga för dem som är verksamma i branschen också när det gäller att svara på dessa utmaningar.

Framför allt är det skäl att framhålla att multiprofessionellt samarbete inom företagshälsovården och grundliga arbetsplatsutredningar har stor betydelse för tillhandahållandet av god företagshälsovård. Företagshälsovården bör känna till förhållandena och ledningssystemen på arbetsplatsen samt vilka samarbetspartners som finns, för att kunna verka för bättre förhållanden och arbetshälsa på arbetsplatsen med bättre arbetarskydd och arbetsklimat, lägre sjukfrånvaro och högre pensionsålder som resultat. Det viktigaste är ett målinriktat samarbete mellan arbetsplatsen och företagshälsovården.

1.3 Bedömning av nuläget

Företagsläkarsituationen

Det fanns sammanlagt 846 specialister i arbetsför ålder inom företagshälsovården 2018, år 2015 fanns det 814 och år 2010 var de 724 till antalet. Därmed var den årliga genomsnittliga ökningen av specialister inom företagshälsovården från 2010 till 2015 18 specialistläkare, men från 2015 till 2018 bara 10,7 specialistläkare.

Enligt utredningen Företagshälsovårdens verksamhet och kvalitet i Finland 2018 var 44 procent av de heltidsanställda läkarna inom företagshälsovården specialister. Vid hälsovårdscentralerna, de kommunala affärsverken och aktiebolagen var 38 procent av de heltidsanställda företagsläkarna specialistläkare. Något färre än hälften (46 procent) av de heltidsanställda företagsläkarna vid läkarcentralerna var specialistläkare. År 2010 steg andelen av de heltidsanställda företagshälsovårdsläkare som var specialister inom företagshälsovård till över hälften, men kurvan vände nedåt 2015 även om antalet specialister som utexamineras årligen har förblivit stabilt sedan 2006, då den särskilda finansieringen började betalas ut.

Enligt utredningen Företagshälsovårdens verksamhet och kvalitet i Finland 2018 fanns det sammanlagt 2697 verksamma läkare inom företagshälsovården 2018. Omvandlat till heltidsarbete var den sammanlagda arbetsinsatsen ungefär 1800 årsverken. Med andra ord är många deltidanställda läkare verksamma inom företagshälsovården. De heltidsanställda läkarna (minst 20 timmar per vecka) utgjorde 37 procent (998 läkare). Specialister inom företagshälsovården skötte 34 procent av alla tjänster. Det finns ungefär 450 läkare som specialiserar sig inom företagshälsovården. Ungefär 650 av de läkare som är verksamma inom företagshälso-

vården har inte utfört behörighetsgivande utbildning. Som företagshälsovårdsläkare arbetar fortfarande även sådana företagshälsovårdsläkare som länge arbetat inom området, men som inte har utbildning för specialister inom företagshälsovården. Dessa läkare har fortfarande den behörighet som de hade när den nuvarande lagen om företagshälsovård trädde i kraft vid ingången av år 2002. Deras andel minskar dock hela tiden till följd av pensionsavgång.

Till följd av strukturförändringarna i den kommunala företagshälsovården har det skett en överföring av företagshälsovårdstjänster från hälsovårdscentraler till kommunala affärsverk och aktiebolag, vilket i sin tur återspeglas i fördelningen av läkararbetskraft. Enligt utredningen Företagshälsovårdens verksamhet och kvalitet i Finland 2018 arbetar färre än var femte specialist inom företagshälsovården vid hälsovårdscentralerna eller de kommunala affärsverken och aktiebolagen för företagshälsovård. Tjänstgöring inom den kommunala sektorn (med undantag för kommunala aktiebolag) omfattas av den offentliga sektorns utbildningsersättning i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen, men serviceproducenter inom den privata sektorn får inte ersättning för utbildningskostnader på basis av hälso- och sjukvårdslagen.

Behovet av specialister inom företagshälsovården kommer att vara stort också i framtiden. Med tanke på bevarandet av tillräcklig arbetskraft är det oroväckande att så många specialister och andra läkare inom företagshälsovården går i pension och lämnar arbetslivet. Enligt en bedömning av utredningspersonen bakom rapporten Utvärdering av utbildningsbehovet av specialistläkare och specialisttandläkare fram till år 2030 (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2016:57) är det årliga utbildningsbehovet 44 specialistläkare. Enligt rapporten kan målsättningen för 2030 anses vara ungefär 1000 specialister inom företagshälsovården. Enligt den sakkunnigutredning som social- och hälsovårdsministeriet låtit göra om behovet av specialistläkare och specialisttandläkare år 2035 har det lagts fram betydligt högre uppskattningar än detta när det gäller företagshälsovårdsläkare (Bedömning av behovet av specialistläkare och specialisttandläkare år 2035, Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2019:48).

Antalet specialister som krävs inom företagshälsovården motiveras även i fortsättningen med behovet av att stödja arbetskarriärerna. Enligt en statistikpublikation som utarbetats av Suomen Lääkäriliitto - Finlands Läkarförbund ry hörde år 2016 34 procent av alla de läkare som var verksamma inom företagshälsovården till åldersgruppen 55–64-åringar (Lääkärit Suomessa - Tilastotietoja lääkäreistä ja terveydenhuollosta 2016). Enligt årsstatistik av Läkarförbundet från 2015 hörde 41 procent av specialisterna inom företagshälsovården i arbetsför ålder till åldersgruppen 55–64-åringar. Med beaktande av pensioneringen av specialisterna inom företagshälsovården inom de närmaste åren är det med tanke på läkararbetskraftens tillräcklighet viktigt att upprätthålla minst samma årliga utbildningsnivå som i nuläget.

Dessutom har det under de senaste åren i lagstiftningen tagits in uppgifter för företagshälsovårdsläkare i anslutning till utvärderingen av de allt mer utdragna perioderna av arbetsoförmåga, utredningen av alternativen och koordineringen av rehabiliteringen och vården. År 2012 trädde ändringar till sjukförsäkringslagen och lagen om företagshälsovård i kraft. På grund av ändringarna har förutsättningen för betalning av sjukdagpenning efter 90 sjukdagpenningss dagar varit att den försäkrade sänder ett utlåtande av företagshälsovården till Folkpensionsanstalten. Genom ändringen av sjukförsäkringslagen som trädde i kraft vid ingången av 2017 föreskrevs det om en skyldighet för arbetsgivaren att ordna företagshälsovård för sina uppsagda arbetstagare i sex månader från det att skyldigheten att arbeta upphört, förutsatt att vissa villkor uppfyllts. Utöver detta trädde en pensionsreform i kraft 2017 och i samband med den togs ett nytt pensionsslag i bruk, nämligen arbetslivspension. Vid bedömningen av om kriterierna för att få arbetslivspension uppfylls finns det behov av företagshälsovårdens expertis.

I samband med stödandet av arbetskarriärerna krävs specialkunskaper och med hjälp av utbildningen av specialister inom företagshälsovården strävar man för sin del efter detta. De ovan nämnda lagstiftningsreformerna under de senaste åren accentuerar ytterligare vikten av samarbetet kring arbetshälsan och företagshälsovårdens omfattande koordinationsroll för de praktiska arrangemangen när det gäller stödandet av arbetsförmågan i syfte att förlänga arbetskarriärerna. Lagen förutsätter att arbetsgivare ordnar företagshälsovård för sina arbetstare. Dessutom ska en heltidsanställd legitimerad läkare som är verksam inom företagshälsovården vara specialist inom företagshälsovården. Med beaktande av dessa omständigheter och de ovan beskrivna lagstiftningsreformerna under de senaste åren krävs det att en tillräcklig utbildning av specialister inom företagshälsovård säkerställs även i framtiden.

Utbildningen av specialister inom företagshälsovården

I början av år 2019 hade sammanlagt ungefär 900 läkare anmält sig till ett universitet för specialisering inom företagshälsovården (hade studierätt). Enligt 1 § 1 mom. 7 punkten i förordningen om arbetshälsoinstitutets verksamhet och finansiering (501/1978) utvecklar och meddelar Arbetshälsoinstitutet vidareutbildning, fortbildning och specialutbildning på institutets verksamhetsområde. På grundval av denna bestämmelse har Arbetshälsoinstitutet redan länge gett sådan utbildning som är en del av utbildningen av specialister inom företagshälsovården. Universiteten ansvarar för utbildningen av specialister inom företagshälsovården. De både styr, koordinerar och producerar den. Universiteten godkänner för specialiseringen lämpad utbildning också till den del denna produceras av Arbetshälsoinstitutet.

Som en del av programmet för specialisering inom företagshälsovården ingår 6 månaders tjänstgöring vid Arbetshälsoinstitutet. Tjänstgöringen kan jämföras med tjänstgöring vid universitetssjukhus inom andra specialområden. I och med att antalet av dem som specialiserar sig ökade till den nuvarande nivån för utbildningsbehovet blev det, innan införandet av den särskilda finansieringen, anmärkningsvärt svårt att komma in till perioden vid Arbetshälsoinstitutet och därmed fördröjdes utexamineringen av specialister. Det är nödvändigt att hålla Arbetshälsoinstitutets specialiseringsanställningar på den nuvarande nivån för att trygga att det önskade antalet specialister inom företagshälsovården utexamineras.

En viktig del av programmet för specialisering inom företagshälsovården är den företagshälsovårdsperiod på 24 månader som fullgörs genom arbete som företagshälsovårdsläkare under handledning av en utbildande läkare på ett sådant utbildningsställe inom företagshälsovården som godkänts av ett universitet. Företagshälsovårdscentraler där det är möjligt att delta i specialiseringsutbildning ska ingå ett utbildningsplatsavtal med ett universitet och använda sådana utbildare som har godkänts av ett universitet för sin utbildningsverksamhet. Utbildaren svarar för att utbildningsförutsättningarna bibehålls på verksamhetsstället och styr genomförandet av den individuella läroplanen för läkare som deltar i specialiseringsutbildningen i enlighet med universitetets utbildningsplan. Utbildaren deltar dessutom i utvärderingen. De utbildande läkarna får stöd i sina uppgifter av en utbildning som universiteten ordnar och som låter dem utveckla sina kunskaper i att handleda personer som specialiserar sig och i att stödja inläring. Universiteten förutsätter i enlighet med utbildningsplanen att en utbildare reserverar två timmar i veckan för handledning av den person som deltar i specialiseringsutbildningen. Dessutom ska de företagshälsovårdscentraler som godkänts som utbildningsplats av universitet och som upprätthålls av en privat hälsovårdsproducent och en arbetsgivare ordna minst 160 timmar utbildning på arbetsplatsen under två års tid för den läkare som deltar i utbildningen, vilket motsvarar cirka två timmar i veckan. Utbildningen ingår i arbetet för den läkare som deltar i specialiseringsutbildningen. Utbildningen på arbetsplatsen ska vara planmässig och gagna sitt syfte att ge specialistkompetens.

I syfte att öka utbildningens omfattning och kvalitet har universiteten i samarbete med Arbetshälsoinstitutet och andra studieplatser definierat kärninnehållet för utbildningen i företagshälsovård och planerat utbildningshelheter som är mera flexibla ur de deltagande läkarnas synvinkel. Det nuvarande utbildningsbehovet, kraven på utbildningstjänster vid Arbetshälsoinstitutet och kraven på utveckling av innehållet i och kvaliteten på företagshälsovårdsutbildningen, undervisningen och handledningen av de läkare som specialiserar sig, koordineringen av utbildningen och studieplatser samt ordnandet av stödtjänster för de läkare som specialiserar sig och för deras handledare förutsätter att storleken på finansieringen och de personella resurserna vid universiteten och Arbetshälsoinstitutet bibehålls på åtminstone nuvarande nivå. Universitetens resurser för utbildning i företagshälsovård är knappa, även om de under de senaste åren har utökats med hjälp av specialarrangemang. Det är nödvändigt att utveckla utbildningen inom sektorn i enlighet med de ändrade prioriteringarna inom företagshälsovården för att kontinuiteten ska kunna garanteras när det gäller professurer med heltidsanställda tjänsteinnehavare.

Utbildningsverksamheten utveckling under de senaste åren

År 2017 utexaminerades 44 specialister inom företagshälsovården och år 2018 40 specialister. Medeltalet för de tre senaste åren har varit 41 utexaminerade specialister inom företagshälsovården per år. Ifrågovarande medeltal på tre år har under 2010-talet varit 41–45 utexaminerade specialister inom företagshälsovården per år och medeltalet antas vara på samma nivå också under de kommande åren. Under den tid som systemet med särskild finansiering varit i bruk har antalet utexaminerade inom utbildningen av specialister inom företagshälsovården ökat så att det i dagens läge utexamineras cirka 20 fler specialister per år än i början av 2000-talet. Med hjälp av finansieringen har man kunnat öka specialiseringsanställningarna och anställningarna som utbildande läkare vid Arbetshälsoinstitutet så att 44 läkare årligen kan delta i den utbildningsperiod vid Arbetshälsoinstitutet som krävs för specialiseringen. Dessutom kan ersättande tjänstgöring fullgöras i samarbete med Arbetshälsoinstitutet och vissa centralsjukhus/affärsverk.

Den särskilda finansieringen har gjort det möjligt att inrätta tre nya tjänster för utbildande specialistläkare vid Arbetshälsoinstitutet. För den specialiseringsperiod som ska avläggas vid Arbetshälsoinstitutet har inrättats tidsbundna befattningar för 22 specialiserande läkare, av dessa är 11 befattningar finansierade med hjälp av den särskilda finansieringen. Specialiseringsbefattningar finns vid Arbetshälsoinstitutets samtliga verksamhetsställen. Till de utbildningsställen som utgörs av företagshälsovårdscentraler som upprätthålls av den privata sektorn och arbetsgivarna betalas ersättning för utbildningskostnaderna för läkare som specialiserar sig.

Med hjälp av finansieringen har det blivit möjligt att vidta flera åtgärder som inverkar på kvaliteten på utbildningen av specialister inom företagshälsovården. Universiteten har nu haft bättre möjligheter än tidigare att utveckla utbildningen i samarbete med Arbetshälsoinstitutet och studieplatserna. Vid universiteten har inrättats fem tidsbundna tjänster som klinisk lärare. Verksamheten vid det virtuella universitetet för företagshälsovård, som möjliggör onlineinläring av de centrala utbildningstemana inom företagshälsovården, har etablerats. Det virtuella universitetet skulle i fortsättningen kunna utnyttjas i tillämpliga delar också i utbildandet av andra yrkesutbildade personer och sakkunniga inom företagshälsovården.

De åtgärder för utveckling av utbildningskvaliteten som genomförts med hjälp av finansieringen såsom utbildningen av utbildare och utvecklingen av det virtuella universitetet, har på bred bas höjt kvaliteten på utbildningen av specialister inom företagshälsovården vid alla utbildningsställen, även vid hälsovårdscentralerna. De kommunala utbildningsställen som omfattas av ersättning enligt social- och hälsovårdslagen har dragit nytta av finansieringen bland annat genom att tillgången till obligatoriska tjänstgöringsperioder vid Arbetshälsoinstitutet har

förbättrats samt genom att de deltagit dels i den utbildning av utbildande läkare som finansieras genom understödet, dels i det virtuella universitetets funktioner. Dessutom ska det beaktas att kommunerna enligt kommunallagen (410/2015) har varit tvungna att bolagisera sin företagshälsovårdsverksamhet från och med den 1 januari 2019 såvida kommunen producerar tjänster enligt 18 § 3 mom. i hälso- och sjukvårdslagen. Detta har gjort att utbildningsverksamheten koncentrerats mer än tidigare till privat produktion istället för till kommunala utbildningsställen. Även denna ändring framhäver behovet av särskild finansiering av utbildningen.

Genom finansieringen har det skapats förutsättningar att systematiskt förbättra utbildningens kvalitet. Med den har också en jämlik behandling av offentliga och privata utbildningsställen möjliggjorts. Eftersom utbildningen av specialister inom företagshälsovården i avsevärd mån genomförs vid verksamhetsställen för företagshälsovården har satsningarna på kvaliteten på utbildarnas handledning varit nödvändiga. Finansieringen har gjort det möjligt för universiteten och Arbetshälsoinstitutet att i samverkan systematiskt bygga upp ett system för utbildarutbildningen, som utvecklas kontinuerligt. Tack vare finansieringen har man kunna skapa en heltäckande handbok för systematisk handledning (uppdaterad år 2016) för de utbildande läkarna. En ny kunskapsbaserad loggbok som ger närmare anvisningar för den nya läroplanen stöder utvecklandet av kunnandet hos specialister inom företagshälsovården i enlighet med de nationella riktlinjerna. Med tanke på en jämn utbildningskvalitet har också det virtuella universitetet, som möjliggjorts genom finansieringen, på nationellt sett lika villkor gett tillgång till läromaterial och kurser som är viktiga för utbildningen av specialister inom företagshälsovården och vars utbud annars skulle variera.

Om den finansiering som i nuläget är i bruk inte fanns skulle det finnas för få permanenta platser för specialisering vid Arbetshälsoinstitutet och ett avsevärt underskott i fråga om utbildarresurser vid universiteten. Utbildning av specialister inom företagshälsovården ges dessutom av privata hälsovårdsproducenter och arbetsgivares företagshälsovårdscentraler, som annars inte skulle få ersättning för den utbildning de ger och som behöver statlig finansiering för de kostnader som utbildningen ger upphov till.

2 Målsättning och föreslagna ändringar

Det föreslås att lagen om arbetshälsoinstitutets verksamhet och finansiering ändras så, att till den fogas bestämmelser om finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården som gäller tills vidare, bestämmelserna ska till sitt innehåll motsvara de i nuläget gällande temporära bestämmelserna om finansiering som är i kraft till utgången av 2019. Paragraferna som gäller finansieringen har hittills varit temporärt gällande sedan 2005. Det faktum att paragraferna har varit temporärt i kraft har under de första åren motiverats särskilt med uppföljningen av det nya systemets funktion. Den senaste gången paragraferna togs in temporärt var år 2017 och då gjordes det för åren 2018–2019 i enlighet med tidtabellen för reformen för landskapen och ordnandet av social- och hälsovården som då var under beredning. I den nuvarande situationen där systemet har etablerats och uppvisat sin funktionsduglighet föreslås det att paragraferna fogas till lagen och gäller tills vidare, tills dess att det eventuella förenhetligandet av finansieringen av utbildningen av specialister inom företagshälsovården och finansieringen av den övriga specialistläkar- och specialisttandläkarutbildningen klarnar.

Målsättningen med propositionen är att bevara verksamheten för det system som skapats för ersättningarna för utbildningen av specialister inom företagshälsovården i dess nuvarande form och trygga utbildningens kontinuitet fram tills dess att finansieringssystemet för specialistläkar- och specialisttandläkarutbildningen eventuellt förnyas. Till propositionen föreslås inga innehållsmässiga ändringar jämfört med den föregående.

Enligt förslaget ska det av statsmedel årligen beviljas understöd till Arbetshälsoinstitutet, som i sin tur ska betala ersättning till universitet, privata hälsovårdsproducenter och arbetsgivares företagshälsovårdscentraler av understödet i enlighet med en ansökan. Den serviceproducent som ger utbildning ska av institutets ersättning betala utbildaren för handledning av den läkare som specialiserar sig inom företagshälsovården. Dessutom ska Arbetshälsoinstitutet kunna använda understödet till att täcka kostnader för utbildning vid institutet och för annan utbildning som godkänts av universiteten för läkare som specialiserar sig inom företagshälsovården. Arbetshälsoinstitutet ska kunna använda understödet bl.a. till att öka antalet utbildningsställen. Ersättningen ska också kunna användas till lönekostnader för universitetens kliniska lärare och universitetslärare och för annan utveckling av utbildningen och därmed utsträcka den behövliga förbättringen av utbildningskvaliteten till att omfatta alla de områden och utbildningsställen som berörs av utbildningen av specialister inom företagshälsovården.

3 Propositionens konsekvenser

Understödet för utbildning av specialister inom företagshälsovården ska beviljas från moment 33.70.51, Statlig ersättning för kostnaderna för utbildning av specialister i företagshälsovård, i statsbudgeten. Understödet ingår i ramarna för statsfinanserna för 2020–2023. Propositionen ökar inte de nuvarande kostnaderna. Genom finansieringen möjliggörs ett utbildningssystem som motsvarar det nuvarande och dess konsekvenser beskrivs närmare i avsnittet 1.3.

Det befästade av antalet utexaminerade specialister inom företagshälsovården och den utveckling av utbildningen av specialister inom företagshälsovården som propositionen möjliggör ska för sin del stödja målsättningen att upprätthålla arbetstagarnas hälsa och arbetsförmåga, förlänga arbetskarriärerna och höja pensionsåldern. Förslaget ska stödja en fortlöpande utveckling av utbildningen av specialister inom företagshälsovården vid universiteten, eftersom universiteten kan få ersättning för lönekostnader för de kliniska lärare och universitetslärare som utbildar specialister inom företagshälsovården och för andra kostnader som föranleds av utbildningen. Varje universitet ska ha tillgång till en tjänst för en klinisk lärare.

Arbetshälsoinstitutet ska fortsätta utveckla utbildningen av specialister inom företagshälsovården tillsammans med universiteten. Utbildningen av specialister främjar tillhandahållandet av företagshälsovård i enlighet med god företagshälsovårdspraxis. Förslaget inverkar på utvecklingen av servicesystemet för företagshälsovården så att företagshälsovårdens tjänster blir tillgängliga på ett jämlikt sätt i de olika regionerna. Förslaget stöder en gynnsam utveckling av kvaliteten på och effekterna av företagshälsovårdstjänsterna i och med att de privata serviceproducenterna och arbetsgivarnas företagshälsovårdscentraler också i fortsättningen får ersättning för de kostnader som föranleds av handledning av läkare som specialiserar sig inom företagshälsovården.

En lag som gäller tills vidare bedöms minska det administrativa arbete som hänför sig till hanteringen av utbildningsavtalen när det i fortsättningen inte krävs att nya kontrakt uppgörs i den takt som temporära lagar kräver. En tills vidare gällande lag ska göra det möjligt att i fortsättningen planera och utveckla utbildningsverksamheten på längre sikt samt stödja etableringen av specialistläkarundervisningen i synnerhet till den del det gäller de kliniska lärarnas anställningar.

4 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid social- och hälsovårdsministeriet i samarbete med Arbetshälsoinstitutet. Ärendet behandlades den 29 augusti 2019 i delegationen för företagshälsovård i vilken det finns representanter från Arbetshälsoinstitutet, arbets- och näringsministeriet, finansministeriet, Finlands Kommunförbund rf, Folkpensionsanstalten, Finlands näringsliv rf, Finlands

RP 23/2019 rd

Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Finlands Företagsläkarförening rf, Suomen Työterveyshoitajaliitto - Finlands Företagshälsö-
vårdareförbund r.y., Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf, Akava ry och Företagarna i
Finland rf. Delegationen för företagshälsovård förordade propositionen. Propositionen har va-
rit på remiss hos finansministeriet, Arbetshälsoinstitutet och Helsingfors universitet, Östra
Finlands Universitet, Uleåborgs universitet, Tammerfors universitet och Åbo universitet. I de
utlåtanden som kommit in understöddes propositionen.

5 Samband med andra propositioner

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2020 och avses bli behandlad i samband
med den.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

3 a §. Det föreslås att en 3 a § fogas till lagen. I paragrafen ska det föreskrivas om det understöd som av statsmedel beviljas Arbetshälsoinstitutet. Enligt 1 mom. ska det av statsmedel inom ramen för statsbudgeten beviljas ett understöd på kalkylmässiga grunder till Arbetshälsoinstitutet för kostnader som föranleds av sådan utbildning av specialister inom företagshälsovården som ingår i ett utbildningsprogram som godkänts av ett universitet.

Enligt 2 mom. ska det belopp som understödet för kostnaderna för utbildningsverksamhet uppgår till basera sig på antalet utexaminerade specialister, som utgörs av det genomsnittliga antalet utexaminerade under de tre föregående åren. Bestämmelser om storleken på ersättningen per avlagd specialistexamen utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

Enligt förslaget föreskrivs det i 3 mom. vilka instanser som kan få ersättning av understödet för kostnader för den utbildning av specialister inom företagshälsovården som instanserna ger. Arbetshälsoinstitutet kan betala ersättning av anslaget till universitet, till de serviceproducenter (privata hälsovårdsproducenter) som avses i 2 § 2 mom. i lagen om privat hälso- och sjukvård och till de serviceproducenter (arbetsgivares företagshälsovårdscentraler) som avses i 7 § 1 mom. 2 punkten i lagen om företagshälsovård för kostnaderna för den utbildning av specialister inom företagshälsovården som serviceproducenterna ger. Ersättningstagarna kan söka ändring i Arbetshälsoinstitutets finansieringsbeslut i enlighet med förvaltningslagen (434/2003). Arbetshälsoinstitutet kan använda understödet för kostnader för den utbildning av specialister inom företagshälsovården som institutet ger.

I 4 mom. föreslås det att det införs ett bemyndigande för social- och hälsovårdsministeriet att utfärda förordning med bestämmelser om fördelningen av understödet mellan de instanser som avses i 3 mom. och om grunderna för och förfaranden vid beslut om betalning av ersättning till privata hälsovårdsproducenter och arbetsgivares företagshälsovårdscentraler.

Den föreslagna paragrafen motsvarar den för närvarande temporärt gällande 3 a §.

3 b §. Enligt förslaget ska det till lagen fogas en 3 b § med bestämmelser om hur Arbetshälsoinstitutet kan använda det understöd som institutet fått med stöd av 3 a § och om ansökningsförfarandet och redovisningsförfarandet.

Enligt 1 mom. ska Arbetshälsoinstitutet betala ersättning av det understöd som avses i 3 a § till privata hälsovårdsproducenter och arbetsgivares företagshälsovårdscentraler som utbildar specialister inom företagshälsovården. Enligt förslaget avses med privat hälsovårdsproducent en i lagen om privat hälso- och sjukvård avsedd serviceproducent och med arbetsgivares företagshälsovårdscentraler en sådan företagshälsovårdscentral där arbetsgivaren själv eller tillsammans med andra arbetsgivare ordnar företagshälsovårdstjänster enligt 7 § 1 mom. 2 punkten i lagen om företagshälsovård. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska Arbetshälsoinstitutet på basis av ansökan halvårsvis betala ersättning till den serviceproducent som ger utbildning. Serviceproducenten ska av ersättningen från institutet betala utbildaren för handledning av den läkare som specialiserar sig inom företagshälsovården. Avsikten är att genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet utfärda bestämmelser om ansökningsförfarandet.

RP 23/2019 rd

Enligt det föreslagna 2 mom. ska en i 1 mom. avsedd privat hälsovårdsproducent som är berättigad till ersättning enligt hälso- och sjukvårdslagen för den utbildning av specialister inom företagshälsovården som producenten ger inte få ersättning enligt den föreslagna lagen.

Syftet med bestämmelsen är att hindra att överlappande ersättningar betalas i en situation där en privat hälsovårdsproducent som utbildar specialister inom företagshälsovården är en sådan serviceproducent som avses i 1 § i social- och hälsovårdsministeriets förordning (1125/2013) om serviceproducenter som är berättigade till ersättning för kostnader för läkar- och tandläkarutbildning samt finansiering för hälsovetenskaplig forskning på universitetsnivå. Sådana serviceproducenter är Fimlab Laboratoriot Oy, Kottby Rehabiliteringscenter, för vilket Invalidförbundet rf är huvudman, Orton Oy, Suomen aivotutkimus- ja kuntoutuskeskus Neuron, för vilket Suomen aivotutkimus- ja kuntoutussäätiö är huvudman, FRK Blodtjänst, för vilken Finlands Röda Kors är huvudman, TAYS Sydänkeskus Oy samt Tekonivelsairaala Coxa Oy.

I 3 mom. föreskrivs det att universitet, privata hälsovårdsproducenter samt arbetsgivares företagshälsovårdscentraler är skyldiga att årligen lämna Arbetshälsoinstitutet en redovisning för hur de använt de ersättningar de fått enligt 3 a § 3 mom. Dessutom föreskrivs det om Arbetshälsoinstitutets skyldighet att årligen lämna en redovisning till social- och hälsovårdsministeriet för hur institutet använt det understöd institutet fått enligt 3 a § och de medel som enligt 3 a § anslagits för institutets egen verksamhet. Enligt förslaget har Arbetshälsoinstitutet också skyldighet att lämna social- och hälsovårdsministeriet ett sammandrag över hur universiteten, de privata hälsovårdsproducenterna samt arbetsgivarnas företagshälsovårdscentraler har använt de ersättningar de fått. Dessutom ska Arbetshälsoinstitutet lämna ministeriet en redovisning för utbildningen av specialister inom företagshälsovården, dvs. om hur utbildningen av specialister har utvecklats under året. I momentet ingår ett bemyndigande för social- och hälsovårdsministeriet att utfärda förordning med stöd av vilket det ska föreskrivas om de förfaranden enligt vilka redovisningarna i momentet ska lämnas.

Enligt 4 mom. ska social- och hälsovårdsministeriet ha rätt att granska Arbetshälsoinstitutets och ersättningstagarnas verksamhet och Arbetshälsoinstitutet ha rätt att granska ersättningstagarnas verksamhet för kontroll av understödets riktighet. För granskningen ska social- och hälsovårdsministeriet och Arbetshälsoinstitutet ha rätt att granska bokföringen för de universitet och privata hälsovårdsproducenter och sådana arbetsgivares företagshälsovårdscentraler som har fått ersättning till den del det är nödvändigt för att kontrollera ersättningsutbetalningarnas riktighet. Bestämmelsen möjliggör en effektiv kontroll av de kostnader som uppkommer. För denna uppgift har social- och hälsovårdsministeriet och Arbetshälsoinstitutet rätt att kostnadsfritt få nödvändiga uppgifter, redovisningar, handlingar och annat material oberoende av sekretessbestämmelserna eller andra begränsningar av rätten till information. Rätten att få information gäller till denna del också uppgifter om affärs- eller yrkeshemligheter.

Den föreslagna paragrafen motsvarar den för närvarande temporärt gällande 3 b §.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om ersättningen per utbildning och om hur understödet fördelas samt om grunderna och förfaringssätten för hur ersättning betalas ska utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet. Dessutom ska det genom förordning utfärdas bestämmelser om ansökningsförfarandet och om att lämna redovisning. Social- och hälsovårdsministeriets förordning om understöd som av statsmedel beviljas år 2019 för kostnaderna för utbildningen av specialister inom företagshälsovården (1286/2018) är i kraft för närvarande. Förordningen har utfärdats årligen.

3 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2020. Giltigheten för de temporära bestämmelserna som för närvarande är i kraft upphör den 31 december 2019.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av lagen om arbetshälsoinstitutets verksamhet och finansiering

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen om arbetshälsoinstitutets verksamhet och finansiering (159/1978) nya 3 a och 3 b § som följer:

3 a §

Till Arbetshälsoinstitutet beviljas det av statsmedel inom ramen för statsbudgeten ett på kalkylmässiga grunder beräknat understöd för kostnader som föranleds av sådan utbildning av specialister inom företagshälsovården som ingår i ett av ett universitet godkänt utbildningsprogram.

Understödet uppgår till det genomsnittliga antalet utexaminerade specialister inom företagshälsovården under de tre föregående åren multiplicerat med den ersättning per utbildning vars belopp föreskrivs genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

Av understödet kan Arbetshälsoinstitutet betala ersättning till universitet, till i 2 § 2 mom. i lagen om privat hälso- och sjukvård (152/1990) avsedda serviceproducenter (*privata hälsovårdsproducenter*) och till i 7 § 1 mom. 2 punkten i lagen om företagshälsovård (1383/2001) avsedda serviceproducenter (*arbetsgivares företagshälsovårdscentraler*) för kostnaderna för den utbildning av specialister inom företagshälsovården som dessa ger. Dessutom kan Arbetshälsoinstitutet använda understödet för kostnader för den utbildning av specialister inom företagshälsovården som institutet ger.

Genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet föreskrivs om

- 1) fördelningen av understödet,
- 2) grunderna för och förfarandena vid beslut om betalning av ersättning till privata hälsovårdsproducenter och arbetsgivares företagshälsovårdscentraler.

3 b §

Om ett universitet anlitar en privat hälsovårdsproducent eller en arbetsgivares företagshälsovårdscentral för utbildning av specialister inom företagshälsovården, kan Arbetshälsoinstitutet på ansökan av den producent eller företagshälsovårdscentral som ger utbildningen halvårsvis betala producenten eller företagshälsovårdscentralen ersättning av det understöd som avses i 3 a §. Bestämmelser om ansökningsförfarandet utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

En privat hälsovårdsproducent som har rätt till ersättning enligt hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) för utbildningen av specialister inom företagshälsovården får inte ersättning enligt denna lag.

Ersättningstagarna ska årligen lämna Arbetshälsoinstitutet en redovisning för hur de använt de ersättningar de fått enligt 3 a § 3 mom. Arbetshälsoinstitutet ska årligen lämna social- och hälsovårdsministeriet en redovisning för hur det använt det understöd det fått enligt 3 a § 1 mom. och de medel som enligt 3 a § 1 mom. anslagits för institutets egen verksamhet och för

RP 23/2019 rd

utbildningen av specialister inom företagshälsovården samt ett sammandrag av hur universitet, privata hälsovårdsproducenter och arbetsgivares företagshälsovårdscentraler har använt de ersättningar som de fått. Bestämmelser om redovisningsförfarandet utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

För kontroll av understödets riktighet har social- och hälsovårdsministeriet rätt att granska Arbetshälsoinstitutets och ersättningstagarnas verksamhet och Arbetshälsoinstitutet har rätt att granska ersättningstagarnas verksamhet. För granskningen har social- och hälsovårdsministeriet och Arbetshälsoinstitutet rätt att avgiftsfritt få tillgång till nödvändiga uppgifter, handlingar och annat material oberoende av sekretessbestämmelserna och andra begränsningar av rätten till information.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 3 oktober 2019

Statsminister

Antti Rinne

Familje- och omsorgsminister Krista Kiuru